

**DE CE ȘI CUM A RESPINS GUVERNUL ROMÂN
INIȚIATIVELE ALIAȚILOR OCCIDENTALI DE
IDENTIFICARE A OPȚIUNILOR BILATERALE DE
IMPLEMENTARE A GARANȚIILOR DIN 13 APRILIE 1939***

Mihai Țurcanu*

DOI:10.62838/amsh-2024-0021

Abstract

Why and How Did the Romanian Government Reject the Western Allies' Efforts to Explore Bilateral Solutions for Implementing the Guarantees of April 13, 1939

The present study focuses on how the Romanian government rejected Western Allies' initiatives to sign military conventions that would complement the security guarantees of April 13, 1939, and, in fact, specify how those French and British declarations would be implemented. The study does not address Romania's equally negative attitude towards Anglo-French attempts to connect Romania to the European security architecture that the Western Powers were seeking to build, including through the westward reorientation of the 1921 Polish-Romanian Alliance and by trying to persuade Turkey to also provide security guarantees to Romania, following the Anglo-French model, and thus compelling the government in Ankara to assume, in relation to Eastern Europe, other security obligations beyond those stipulated by the Balkan Entente Treaty. The security guarantees offered by the British to Romania in April 1939 were reluctantly given and only partially aligned with British objectives. While the British government aimed for an agreement that would include Poland and Romania in a European security system against Germany, King Carol II and Gafencu refused any concrete commitments, preferring a unilateral guarantee. This "success" of Romanian diplomacy was a compromise that failed to secure genuine support from Britain and France while deepening Germany's distrust. Subsequent attempts by the Romanian government to obtain security guarantees from Germany were met with scepticism, and Romania's refusal to participate in bilateral discussions for the implementation of the guarantees undermined confidence in its ability to play an active role within Western alliances. Ultimately, the lack of a coherent foreign policy and the refusal to firmly engage alongside the Allies left Romania vulnerable to the geopolitical challenges of the ensuing period.

Keywords: April 13, 1939 guarantees; Second World War; Romania; England; France.

---

* Scientific Researcher, Ph.D., History Institute of the National University of Moldova, mihai.turcanu@live.com

Maniera de acordare a garanțiilor de securitate occidentale a contravenit într-o măsură semnificativă, obiectivelor strategice ale Franței și mai ales ale Angliei, care a urmărit angajarea cu Bucureștiul în cadrul unui sistem internațional de securitate în care românii le-ar fi revenit obligațiuni concrete prin reorientarea către vest a Alianței româno-polone din 1921. Dacă România ar fi dat curs propunerii britanice de reorientare către vest a alianței polono-române, în virtutea garanțiilor acordate Poloniei la 31 martie, atunci un atac german asupra celei din urmă ar fi atras automat după sine intrarea României în război de partea Angliei. Este clar că guvernul lui Chamberlain vedea lucrurile anume în felul acesta, chiar premierul britanic arătând în ședința guvernului său din 30 martie că prin acea propunere ca și prin demersurile adresate polonezilor, cabinetul de la Londra „urmărea realizarea unui acord între Polonia, România, Franța și noi înșine, prin care dacă Germania ar fi acționat într-un mod ce amenința independența Poloniei sau a României, toți semnatarii și-ar fi oferit sprijinul țării atacate” și că un asemenea acord trebuia încheiat public, pentru a putea servi în calitate de instrument de descurajare¹. Carol însă, din frica de a nu participa la ceea ce Gafencu considera a fi o „altă încercare de încercuire a Reich-ului”² a respins această propunere, solicitând ca garanțiile acordate Poloniei să nu angajeze România împotriva Germaniei³. Prin urmare și după cum remarcă și alți cercetători ai acestor probleme, între ceea ce-și doreau englezii și românii – unii de la ceilalți, exista o deosebire „de fond”⁴: faptul că zisele garanții au fost pînă la urmă acordate, după cum își doreau Gafencu și Carol, „spontan” și „unilateral”, adică fără nici un fel de obligațiuni pentru statul român și contrar proiectelor guvernului britanic, s-a datorat mai curând slăbiciunii francezilor care au cedat în fața insistenței românești și a presiunilor psihologice generate de evoluția rapidă a situației internaționale începând cu 15 martie 1939, decât forței argumentelor românilor.

Iată, așadar, cum au fost acordate de către englezi mult-discutatele garanții din 13 aprilie 1939: fără nici un fel de tragere de

---

* This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS - UEFISCDI, project number PN-IV-P8-8.3-ROMD-2023-0134 - National and Cultural Paths and Convergences: Transylvania and Bessarabia, within PNCDI IV.

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Mcf. Anglia, rola 55, *Pr. vb. al ședinței guvernului britanic din 30 martie 1939*, r. 5.

² Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania între 1936 și 1940*, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 106.

³ Andreas Hillgruber, *Hitler, regele Carol și mareșalul Antonescu (relațiile germano-române, 1938-1944)*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 72.

⁴ Denis Fabian, *Relațiile româno-engleze (1918-1940)*, teză de doctorat, Chișinău, 2008, p. 112.

inimă⁵, dar într-o manieră care a corespuns cu totul obiectivelor și așteptărilor guvernului lui Carol. Ea însă nu a corespuns decât foarte puțin celor ale guvernului britanic care, prin aceasta, nu câștigau decât o povară, dar nu și un sprijin în efortul lor de îndiguire a nazismului; documentele interne românești de dată ulterioară confirmă faptul că, departe de a avea intenția de a contribui la efortul de îndiguire a nazismului, în afacerea garanțiilor „...grija constantă a României [a fost] de a nu fi considerată că participă la un sistem de încercuire a Germaniei”, iar în nota oficială de acceptare a garanțiilor, guvernul român ținea să arate că „asemenea manifestații, *din orice parte ar veni* [subl. n.], statornicesc o atmosferă de încredere și de bună înțelegere, de care toate popoarele au atâta nevoie”⁶.

Guvernul român a apreciat maniera de acordare a garanțiilor anglo-franceze drept un succes al diplomației sale. Astfel, Gafencu arăta, la doar două zile după primirea garanțiilor, că „...declarațiile făcute de Chamberlain și Daladier...[care] ne-au fost date pur și simplu...corespund întocmai în fond și în formă cerințelor noastre”⁷. La Consiliul de coroană din 15 aprilie 1939 nu s-au găsit decât cuvinte de laudă pentru acest „succes” al politicii externe românești, Iorga comparând acordarea unilaterală a garanției cu evenimentele din 1866⁸. Acest „succes” însă nu poate fi considerat ca atare decât dacă înseși obiectivele pe termen scurt și mediu cărora aceste garanții le-au corespuns erau formulate în cadrul unei strategii corecte și în concordanță cu realitatea, ceea ce nu se poate spune despre „politica de echilibru” care a avut rezultatul opus celui urmărit: prin această politică de a sta în două lunturi, Carol nu a reșit să-și asigure sprijinul și simpatia reală a britanicilor, reușind în schimb să-și atragă și mai mult neîncrederea și ostilitatea nemților, care mai târziu, în circumstanțe mai favorabile pentru ei, i-au amintit lui Carol de aceste erori, ale căror consecințe au trebuit însă plătite de români ca popor; și nu doar nemții, dar și italienii n-au ratat ulterior nici o ocazie de a imputa României faptul că, mai întâi, a acceptat aceste garanții, iar apoi – că nu le-a dezavuat, în contrast cu Ungaria, care nu intrase în astfel de aranjamente cu

---

⁵ Astfel, anunțându-i pe francezi cu privire la acceptarea solicitării lor, Halifax totuși le arăta că guvernul britanic rămânea la părerea că acordarea de garanții României în acele circumstanțe era nepotrivită: *Halifax către Phipps, nr. 151 din 13 aprilie 1939*, în *Documents on British Foreign Policy, Third Series*, v. 5, Londra, 1952, p. 107.

⁶ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe al României Fond E.9 al doilea Război mondial, *Chestiunea garanției engleze acordată României*, referat din 2 decembrie 1941, v. 314, f. 274-275.

⁷ *Ibidem*, f. 21-22.

⁸ Marian Zidaru, *Relații politice și economice româno-britanice. 1939-1947*, București, Editura Univers Științific, 2005, p. 35.

puterile occidentale⁹. Faptul că garanțiile de securitate au fost acordate anume în maniera unilaterală dorită de români a avut pentru aceștia nu doar dezavantajul că ea reprezenta un document politic declarativ, fără valoare juridică, ce putea fi revizuit sau repudiat oricând dar și pe acela că formularea conținutului ei și interpretarea aceluși conținut erau, în acest fel, lăsate în totalitate la discreția Londrei și Parisului, lucru pe care românii au ajuns să-l regrete după semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov și a implementării prevederilor acestuia de către sovietici.

Deocamdată însă, imediat după acordarea garanțiilor, guvernul lui Carol căuta, după cum au observat istoricii britanicii - „în mod ridicol”¹⁰, să-i convingă pe nemți de faptul că acele garanții ar fi fost acordate României împotriva voinței sale. Interesant este însă de observat faptul că, în retorica oficială românească de după iunie 1940 și până la fuga lui Carol din România, mitul precum că garanțiile britanice și franceze ar fi fost oferite împotriva acordului României (sau că ele cel puțin ar fi fost date fără a fi cerute), a devenit un leitmotiv. În condițiile în care e demonstrat contrariul acestei teze¹¹, faptul că la ea aveau totuși să adere autoritățile române nu poate fi explicat decât prin prisma ipotezei că ele doreau cu orice preț să evite a-și asuma responsabilitatea pentru propriile erori în materie de politică externă.

Presa britanică a remarcat și ea că „chestiunea acordării de garanții României este cam dubioasă, întrucât aceasta acceptă orice garanții, de la orice țară și în orice împrejurare” și explicând nu fără o oarecare pertinentță această „strategie” prin faptul că după demiterea lui Titulescu, României i-a lipsit o politică externă cu o direcție clar-definită¹². Totodată, aceea că guvernul român a refuzat să se implice în orice fel de negocieri bilaterale și a ținut ca aceste garanții să le fie acordate în manieră categoric unilaterală, a

---

⁹ A.M.A.E.R., Fond E.9 al doilea Război mondial, *Chestiunea garanției engleze acordată României*, referat din 2 decembrie 1941, v. 314, f. 275.

¹⁰ Carlile Aylmer Macartney, Alan Warwick Palmer, *Independent Eastern Europe*, New York, 1966, pp. 406-407, apud Sorin Arhire, *Marea Britanie și România (1936-1941)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, p. 120.

¹¹ De pildă, pe 14 aprilie, primul ministru A. Călinescu declara că „România a aflat cu o vie mulțumire declarația prin care Primul Ministru britanic o asigură țării noastre în caz de nevoie, întreaga asistență a Angliei.... Declarațiile prin care în mod spontan și în termeni prietenești care ne-au mișcat, Franța și Anglia sprijină pașnicele noastre străduințe, sunt o contribuție prețioasă la opera de consolidare a păcii generale. Asemenea manifestații, din orice parte ar veni, statornicesc o atmosferă de încredere și de bună înțelegere de care toate popoarele au atâta nevoie”: *Declarația lui Călinescu din 14 aprilie 1939*, A.M.A.E.R., Fond, 71/România, vol. 6, fila 257.

¹² *Revista presei de Dimănescu*, 12 iunie 1939 în A.M.A.E., fond 71/Anglia, v. 18, f. 193.

însemnat că el nu putea avea niciun cuvânt de spus nici asupra formei și nici asupra conținutului de fond al garanției, lucru pe care în câteva luni avea să ajungă să-l regrete; însă în martie-aprilie, după cum am mai arătat, Carol ținea cu orice preț să evite să poarte discuții ce „ar fi angajat guvernul român pe calea unor negocieri din care n-ar fi putut rezulta decât luarea unor angajamente și [subl. M. Ț.] din partea României – lucru ce [Guvernul român] ținea să-l evite”¹³, (Sursele documentare interne de la A.M.A.E.R. confirmă, în repetate rânduri¹⁴, faptul că Cretzianu a plecat la Paris și Londra anume cu misiunea de a obține niște garanții făcute „în termeni care să nu vizeze pe nimeni”, „să nu ațâțe Germana”, să nu îmbrace forma unor pacte bilaterale (din dorința de a evita asumarea oricărui angajament sau responsabilități) și ca aceste garanții să nu fie legate în nici un fel de înțelegerile de asistență mutuală între Polonia și Puterile Occidentale; în acest mod, Carol și miniștrii săi își închipuiau că ar putea fi arhitecții unui „sistem [care] ar avea avantajul că ar putea într-un caz fericit să fie extins, Germania participând în rîndul statelor garante”¹⁵. După acordarea garanțiilor, ministrul Germaniei la București i-a declarat lui Gafencu că era „nedemn, pentru o țară atât de mare ca România să facă recurs la un astfel de sprijin”, comparând protecția oferită de britanici cu cea a unei umbrele, care, adăuga amenințător Fabricius, nu i-au scăpat pe Negus, Schuschnigg sau Beneș. Gafencu, de cealaltă parte, s-a grăbit să-l asigure pe neamț că el a acceptat garanția numai după

---

¹³ *Referat at M.A.S. cu privire la adresa secretă nr. 7621/III din 29 octombrie 1939 a Marelui Stat Major al Armatei române cu referință la problema garanțiilor, A.M.A.E.R., Fond 71/România, v. 7, f. 286-287; În acest sens, Călinescu l-a asigurat personal și „emfatic” pe Fabricius de faptul că Cretzianu fusese trimis la Londra și Paris pentru a lămuri clar guvernelor din acele capitale că „România nu va încheia niciun acord care ar putea să o implice în politica britanică de încercuire a Germaniei”: Fabricius către M.G.E., nr. 183 din 14 aprilie 1939, în D.G.F.P., Series D (1937-1945), vol. 6, Last months of peace. March-August 1939, Londra, 1954, p. 237.*

¹⁴ Astfel Gafencu arăta la 14 aprilie 1939 și legației României de la Berlin că „În legătură cu declarațiile franceze și engleze de asistență ținem să vă arătăm următoarele: fiind informați că cele două state occidentale urmăresc să întindă sistemul lor de asistență și asupra noastră, am ținut să preîntâmpinăm [subl.n.] prin acțiunea noastră diplomatică orice propunere care ar fi putut părea o încercare de încercuire a Germaniei sau un act neprietenesc față de Reich. Pentru a coordona acțiunea noastră în cele două capitale occidentale, am trimis pe domnul Secretar General Cretzianu care a arătat la Paris că nu socotim potrivit să încheiem pacte bilaterale... Avem convingerea că, grație acțiunii noastre diplomatice am reușit să nu ne aflăm astăzi decât în fața unor declarațiuni spontane și unilaterale de asistență care nu sunt îndreptate împotriva nimănui, care nu pot ofensa pe nimeni...”: A.M.A.E.R., fond 71/Dosare Speciale, Gafencu către legația României la Berlin, nr. 23948 din 14 aprilie 1939, v. 347, f. 95-96.

¹⁵ A.M.A.E.R., fond E.9 al doilea Război mondial, Chestiunea garanției engleze acordată României, referat din 2 decembrie 1941, v. 314, f. 274.

„reflecția matură care l-a convins că ea nu putea dăuna relațiilor [României] cu Reich-ul” și că guvernul român considera garanția britanică ca fiind îndreptată doar contra pretențiilor vecinilor revizionişti ai României și nu contra Germaniei, de vreme ce el, guvernul român, era chipurile convins de intențiile bune ale Berlinului, Gafencu adăugând că „România ar fi încântată, dacă guvernul german ar face și el o astfel de declarație de garanție în favoarea României”¹⁶. Aceste demersuri au fost reluate de Gafencu cu ocazia vizitei sale la Berlin, unde a participat la festivitățile prilejuite de aniversarea zilei de naștere a lui Hitler. Cu acea ocazie, Gafencu, conform ambadorului român de la Berlin, s-a declarat „foarte satisfăcut de întrevvedereea sa cu Hitler în ceea ce ținea de relațiile româno-germane”¹⁷ și a încercat să-i determine pe germani să acorde și ei garanții de securitate României¹⁸. Însă tot sursele românești confirmă faptul că nemții nu au apreciat gestul guvernului român de a refuza să se angajeze în relații de reciprocitate cu Aliații occidentali, Goering lăsând, de pildă, fără nici un răspuns sugestia-declarație făcută atunci de Gafencu precum că „suntem gata să ne desăvârșim printr-o garanție germană sistemul nostru de siguranță”¹⁹, chiar dacă se știe că anterior (dar și după această dată) același personaj lăsase le sugerase românilor (care se pare că îl crezuseră pe cuvânt) aceea că Berlinul ar fi fost pregătit să ofere garanții de securitate Bucureștiului²⁰. Cât de departe de

---

¹⁶ *Fabricius către M.G.E., nr. 183 din 14 aprilie 1939, în Documents on German Foreign Policy, Series D (1937-1945), vol. 6, Last months of peace. March-August 1939, Londra, 1954, pp. 236-237.*

¹⁷ *Ogilvie-Forbes către Halifax, nr. 315 din 21 aprilie 1939, în D.B.F.P., Third Series, v. 5, Londra, p. 264.*

¹⁸ Rebecca Haynes, *op.cit.*, p. 108.

¹⁹ A.M.A.E.R., Fond E.9 al doilea Război mondial, *Chestiunea garanției engleze acordată României*, referat din 2 decembrie 1941, v. 314, f. 275.

²⁰ Această sugestie Goering a făcut-o prin Wohlthat la 25 aprilie, neamțul arătându-i ambadorului român de la Berlin – Crutzescu, că Goering îi transmitea (iar Weizsäcker susținea și el părerea) că Hitler putea lua în calcul posibilitatea oferirii unei asemenea declarații în bine-cunoscutul său discurs din Reichstag ce urma să aibă loc la 28 aprilie și în care Hitler intenționa să răspundă solicitării lui Roosevelt de a garanta că Germania nu intenționa să atace o serie de state, printre care și România. Goering îi transmitea lui Gafencu că o declarație a lui Hitler de oferire, cu acea ocazie, a unor garanții de securitate României ar fi putut fi „...nespus de mult înlesnită de o lămurire prealabilă din partea noastră, precizând într-un chip oarecare, fie chiar printr-un articol într-un ziar oficios, dar în mod deschis și de notorietate publică, că România nu înțelege nici într-un caz să intre în vreo combinațiune îndreptată principial în contra Reich-ului”: A.M.A.E.R., Fond 71/Dosare speciale, *Crutzescu către M.A.S., nr. 39253 din 26 aprilie 1939*, v. 347, f. 421-422. Gafencu s-a conformat cererii germane, publicând în ziarul său „Timpul” un astfel de articol (scris, cum îi era obiceiul, probabil, tot de el, dar sub pseudonim), iar Goering s-a arătat satisfăcut promițându-i lui Crutzescu (care i l-a adus la cunoștință până a fi publicat) să i-l arate lui Hitler. Weizsäcker însă s-a

realitate erau aceste închipuiri ale lui Carol, Călinescu și Gafencu despre posibilitatea primirii unor garanții de securitate germane a fost demonstrat fără drept de apel de evenimentele ce au urmat. Însă zvonurile cu privire la faptul că guvernul român căuta să obțină o astfel de garanție de la nemți ajunseseră inclusiv la Londra și la Paris, unde, îi arăta Thierry lui Călinescu, ele produseseeră „iritare”²¹.

Chiar dacă britanicii și francezii au eșuat în tentativa lor de cuplare a României la sistemul european de securitate până la oferirea garanțiilor, totuși ei n-au renunțat la această inițiativă nici după 13 aprilie. Un aspect deosebit de important pentru problema evoluției garanțiilor ține de faptul că guvernul român, după acordarea garanțiilor, a respins inițiativa guvernului francez de a iniția, la nivel de stat major, tratative româno-franceze care să stabilească modalitățile precise prin care garanțiile puteau fi puse în practică²²; acest lucru românii probabil că l-au regretat mai târziu, mai ales în situația în care negocierea unei convenții militare în vederea aplicării garanțiilor ar fi fost cea mai bună ocazie pentru români de a înțelege și a stabili în termeni lipsiți de echivoc și încă de pe atunci care putea fi valoarea acelor garanții în eventualitatea unei amenințări sovietice. Această propunere a avut loc la sfârșitul lui aprilie 1939, când Gafencu se afla în vizită la Paris, Bonnet cerând guvernului român să primească „în timpul cel mai scurt un general francez pentru a cerceta împreună cu conducătorii armatei noastre măsurile tehnice necesare pentru a face eficace garanția acordată de Franța României”. Gafencu, care exact în aceeași

---

arătat mirat, afișând o atitudine de surprindere și declarându-i că nu Goering decidea cursul de politică externă a Germaniei, ci Ministerul de externe și că nu avea nici un rost „să pomenească despre inițiativa d-lui Wohlthat despre care de altfel nu avea nicio cunoștință”. Interesant este că, Crutzescu n-a interpretat întregul episod drept o manevră diplomatică și o cursă în care căzuse Gafencu, ci ca pe o „manifestare a rivalității între cei doi mai apropiați sfătuitoari ai Fuhrerului”; Gafencu și-a dat seama foarte curând de cele ce s-au petrecut de fapt, dându-i indicații lui Crutzescu ca, în contactele sale cu Weizsäcker, să nu mai ridice chestiunea: Idem, *Crutzescu către M.A.S., nr. 39263 din 27 aprilie 1939*, f. 444-445; Idem, „*Timpu*” din 28 aprilie 1939, f. 452; Idem, *Gafencu (de la Paris) către M.A.S., nr. 281 in 29 aprilie 1939*. Un oarecare interes prezintă și faptul că, atunci când polonezii au aflat că, la Berlin, Gafencu a cerut garanții de la Hitler și și-au exprimat îngrijorarea în acest sens, M.A.S. le-a transmis în mod intenționat eronat polonezilor că „Gafencu n-a ridicat această chestiune în cursul convorbirilor sale de la Berlin și că nici n-am dat instrucțiuni Legației noastre din Germania să ceară o asemenea garanție”: Idem, *Nota lui Cretzianu asupra convorbirilor din 28 și 29 aprilie de la M.A.S. cu Racinsky (ambasadorul Poloniei)*, f. 349.

²¹ A.M.A.E.R., fond 71/România 1920-1944, *Nota lui Călinescu asupra convorbirii sale cu Hoare, din 3 mai 1939*, v. 7, f. 5-6.

²² A.M.A.E.R., Fond 71/România, *Referat at M.A.S. cu privire la adresa secretă nr. 7621/III din 29 octombrie 1939 a Marelui Stat Major al Armatei române cu referință la problema garanțiilor*, v. 7, f. 286.

perioadă căuta să obțină garanții de securitate de la Hitler, îi arăta Călinescu că el și cu Tătărescu erau împotriva unui asemenea pas „care ar putea pricinui bănuiele în unele state”, dar că, întrucât acea propunere „era greu de refuzat”, ar fi fost indicat totuși să accepte o vizită în tranzit și neoficială a generalului francez (pe atunci deja în rezervă) Weygand²³.

Ca urmare, generalul Weygand s-a aflat în misiune specială în România în zilele de 4-6 mai 1939²⁴, ocazie cu care a purtat tratative la care au mai participat doar ambasadorul francez, premierul Călinescu, Florea Țenescu – șeful Statului major al armatei și care au fost prezidate de rege. Acele tratative nu le-am putut descoperi în sursele românești, dar, în schimb, ele se găsesc reflectate în sursele franceze. Cu acea ocazie, „Generalul [Weygand] a dezvăluit avantajele constituirii unui front oriental puternic, capabil să facă Germania să bată în retragere în fața dificultăților purtării unui război pe două fronturi și a întrebat dacă România accepta să participe la formarea aceluia front. Răspunsul guvernului român fu negativ”²⁵. Aceleași surse oferă și dovada documentară a faptului că nu frica față de sovietici, așa cum au arătat unii autori²⁶, determinase acea atitudine, întrucât Călinescu afirma răspicat că (la acea dată) România percepea singura sursă de pericol ca fiind „Puterile Centrale”, dar că guvernul român nu dorea să dea curs invitației franceze din motivul că un asemenea pas era o „provocare” la adresa Germaniei și o acțiune „de pregătire a încercuirii acesteia” și care ar fi putut s-o facă pe cea din urmă „să se arunce” asupra României, Carol adăugând că el, chipurile, n-ar fi avut dreptul să-și

---

²³ A.M.A.E.R., Fond 71/Dosare speciale, *Gafencu (de la Paris) către M.A.S., nr. 291 din 29 aprilie 1939*, v 347, f. 491-492.

²⁴ A.M.A.E.R., Fond 71/Dosare speciale, *Călinescu către Gafencu (la Paris), nr. 27482 din 30 aprilie 1939*, v 347, f. 501.

²⁵ *Rapport du General Weygand sur sa mission à Bucarest*, A.N.I.C., fond Mcf. Franța, r. 295.

²⁶ De pildă, S. Miloiu arată, în legătură cu părerea destul de precisă a R. Haynes precum că principalul scop al lui Gafencu din vara lui 1939 era acela de a evita atragerea României în planurile britanice de creare a unui bloc antigerman în Europa de est, că, dacă așa stătuseră într-adevăr lucrurile, atunci ele se datorau atât fricii în raport cu Germania cât și celei în raport cu U.R.S.S. Miloiu nu deslușește cum anume a ajuns la acea concluzie. E adevărat că problema Basarabiei a fost invocată de români pentru a respinge posibilitățile de cooperare cu sovieticii în timpul crizei sudete sau în contextul negocierilor trilaterale anglo-franco-sovietice din 1939, însă nu știm de dovezi care să arate că, până la semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, dar mai ales până la intrarea sovieticilor în Polonia, România se temea de o agresiune sau percepea vreo amenințare sovietică (nu că ea n-ar fi existat, dar aceasta este altceva) și că acea temere ar fi influențat raporturile sale cu Anglia de până la 23 august 1939: Silviu Miloiu, „Building the Eastern Front? The British policy towards Romania, Finland, and Estonia (March 1939-March 1940)”, în *Hegemoniile trecutului. Evoluții românești și europene*, coord. Mioara Anton ș.a., București, Editura Cetatea de Scaun, 2006, p. 174.

ia un angajament atât de periculos pentru țara sa și că prefera „să intervină atunci când ar fi sosit momentul” fără a se lega în vreun fel de Alianții și că în felul acesta din urmă, România ar fi putut fi de mai mult folos cauzei comune, intrând în luptă „într-un moment favorabil și cu armata proaspătă”²⁷. Weygand a remarcat că o asemenea atitudine părea a fi în contradicție cu determinarea afișată de guvernul român de a-și apăra țara cu orice preț în cazul unui atac și l-a întrebat pe rege ce ar fi făcut totuși România dacă ar fi fost atacată Polonia. Fără a-i răspunde direct lui Weygand, Carol a arătat acestuia deschis că „armata română nu era în stare să poarte un război serios și de durată”, ea neavând decât 15 divizii de infanterie și 3 de cavalerie apte de campanie, dar că nici acelea nu aveau echipament antitanc și antiaerian²⁸. Weygand n-a reușit să-i convingă pe români de faptul că intrată în război de partea Franței, care ar fi imobilizat un număr foarte mare de forțe germane pe frontul de vest, România „nu risca prea mult” dacă se implica încă din debutul conflictului dar că, procedând altminteri, ea ar fi făcut jocul adversarului. Astfel, Weygand n-a putut să-i determine pe români să accepte transformarea garanțiilor de securitate în raporturi de securitate bilaterale ferme, printr-o convenție militară ce ar fi definit în termeni precizi modalitățile de implementare a acelor garanții. Impresia cu care francezul a plecat de la București în urma eșecului misiunii sale era că, spre deosebire de Turcia unde fusese anterior se pare că în scopuri asemănătoare²⁹, în România el

---

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Documentele franceze ale Ministerului războiului confirmă aceste date, adăugând și faptul că România nu avea decât un singur regiment din tancuri de tipul F.T.1918 (alte 40 de tancuri R35 erau în curs de livrare), echipament „slab” de apărare antitanc și puțină muniție în acest scop, iar pentru apărarea antiaeriană nu avea decât mitraliere și doar 10 tunuri de tipul Vickers de 75 mm și o forță de „aviație mediocră” alcătuită din 260 avioane în mare parte învechite: Ministère de la Defense Nationale de de la Guerre, *Information du President. Analyse d'une etude de l'Etat-Major de l'Armee sur les dispositions militaires prises par les etats de l'Europe sud-orientale, 24 noiembrie[?] 1939*, A.N.I.C., fond Microfilme Franța, r. 295. Referitor la acele tancuri și la instructorii militari francezi din România vezi și: A.M.A.E.R., fond 71/E.9 al doilea Război mondial, *Nota din 4 octombrie 1939 (nesemnată)*, v. 104, f. 181-182.

²⁹ Una din concluziile cu care a plecat Weygand de la turci reflecta convingerea acestora din urmă cu privire la necesitatea integrării sovieticilor în viitorul sistem de securitate, turcii apreciind că un atare pas era atât în interesul lor, cât și al românilor și al polonezilor, corespunzând totodată și necesității ca, în eventualitatea unui conflict, U.R.S.S. să fie și ea nevoită să se implice și să nu-și poată menține intactă armata, în timp ce celelalte țări europene se distrugau reciproc, pentru ca mai apoi Moscova să nu poată profita de slăbiciunea generală pentru a-și impune voința prin forță în Europa: A.N.I.C., Fond Microfilme Franța, *Note prise au cours de l'entretien franco-britannique du 20 mai 1939 entre M. Daladier, M. Georges Bonnet et Lord Halifax de passage à Paris se rendant à Geneve*, r. 295.

găsise doar „șovăială și slăbiciune, bazate pe credința eronată că toate pregătirile de acțiune [subl. M. Ț.] ca și orice cooperare cu rușii constituie un pericol deoarece pot fi considerate de Germania drept provocări în măsură să declanșeze războiul” Weygand mai adăugând că acea „lașitate era totuși parțial justificată de mediocritatea forțelor militare ale României”³⁰. În acele circumstanțe francezii probabil că au avut ocazia să se convingă de faptul că reticența britanică din martie-aprilie de a acorda garanții de securitate României fără ca aceasta din urmă să se angajeze în raporturi ferme de securitate cu Londra și Parisul prin implicarea în proiectele anglo-franceze în calitate de furnizor de securitate³¹, fusese întemeiată, la fel ca și temerea britanică că, odată ce acele garanții unilaterale aveau să fie acordate, englezii și francezii s-ar fi pomenit lipsiți de orice pârghii pentru a determina Bucureștiul să-și modifice poziția într-un sens favorabil cauzei îngrădirii expansiunii naziste.

La începutul lui mai, în pofida deselor asigurări făcute de români cu privire la solidaritatea cu Aliații occidentali, în discuțiile celor dintâi cu reprezentanții celor de pe urmă, începea să se fie strecurată din ce în ce mai insistent ideea necesității păstrării neutralității României, argumentul (e drept, nelipsit de adevăr) fiind starea inadecvată a armatei române³². La 6 mai 1939, Călinescu i-a asigurat pe Thierry și pe generalul Weygand, cu ocazia vizitei acestuia la București, că într-un război european generalizat România avea să găsească de partea Angliei și Franței, adăugând însă că situația din 1939 era diferită de cea din 1916, întrucât „la acea vreme, România avea numai de câștigat dacă intra în război pentru a-și contura granițele etnice; astăzi, dimpotrivă, aspiră doar la păstrarea patrimoniului său și caută mai ales să nu-și creeze adversari”³³. Atunci însă când s-a purces la discutarea modalităților de implementare a garanțiilor de securitate, Carol a subliniat necesitatea urgentă a accelerării livrărilor de arme și echipament militar către armata română, declarându-le francezilor că în situația existentă el nu avea să-și lase „țara să se implice într-un război care în câteva săptămâni va duce la zdrobirea armatei sale și la ocuparea teritoriului său. În starea actuală a forțelor noastre nu suntem capabili să ne apărăm”; Călinescu a precizat că „era esențial ca Anglia și Franța să completeze dotarea armatei române”³⁴, aceasta

---

³⁰ *Ibidem*, *Rapport du General Weygand sur sa mission à Bucarest* (nedatat).

³¹ *Halifax către Phipps*, nr. 876 din 12 aprilie 1939, în *D.B.F.P., Third Series*, v. 5, Londra, 1952, p. 95.

³² *Thierry către Bonnet*, D. n° 299 din 7 mai 1939, în *D.D.F., 2e série, 1936-1939*, vol. 16, Paris, 1983, pp. 213-214

³³ *Thierry către Bonnet*, T. n° 538 din 6 mai 1939, în *D.D.F., 2e série, 1936-1939*, vol. 16, Paris, 1983, pp. 198-203 (v. și notele de subsol).

³⁴ *Ibidem*.

însemnând, în viziunea omului de stat român, modalitatea de a trece la fapte la capitolul implementării garanțiile anglo-franceze. În ce privește alte posibilități, cu acea ocazie, Călinescu a confirmat încă odată, făcând trimitere la pericolul provocării unei invazii germane, refuzul României de a semna vreun acord de securitate cu sovieticii, dar și faptul că, în eventualitatea izbucnirii conflictului, România ar fi fost „fericită” să primească ajutor material sovietic, fără a permite însă intrarea trupelor U.R.S.S. pe teritoriul său. Cu acea ocazie, Carol și Călinescu le-au declarat francezilor că ei dispuneau de informații care îi făcea să fie siguri de faptul că, dacă România accepta să semneze un acord cu sovieticii, ea ar fi fost invadată „de îndată” de către Germania, Carol declarând atunci că el nu dorea să joace rolul de paratrăsnet în furtuna ce se anunța. Francezii remarcău că temerile regelui și premierului erau atât de mari, încât ei n-au acordat mare importanță argumentului francez că, dacă România continua să refuze a discuta cu sovieticii, ea risca, pe aceasta cale, să provoace o apropiere sovieto-germană și, în eventualitatea conflictului, să piardă Basarabia și poate că și alte teritorii românești. Aceleași temeri, care-și aveau rădăcina în conștientizarea propriei slăbiciuni, îi împiedicau pe români să realizeze forța argumentului francez că mai curând frica pe care o demonstrau în raport cu Germania (de pildă, atunci când era vorba de posibilitatea semnării unui acord cu sovieticii) era de natură să atragă un comportament agresiv, decât o atitudine ce ar fi putut fi interpretată ca fiind chiar și sfidătoare. Thierry concluziona că, în acea situație, era inutil să încerce a le prezenta românilor situația de pe poziția franceză a unui stat puternic și bine înarmat, respectivele argumente neavând nicio greutate în acea stare de spirit a românilor și că situația nu putea să se schimbe, iar conducătorii români - „să capete energie” decât dacă Alianții occidentali ar fi utilizat „toate mijloacele posibile” pentru a înzestra armata română; altminteri, România avea să-și urmeze în continuare strategia de politică externă impusă de propria-i slăbiciune și pe care Thierry o caracteriza foarte nimerit drept aceea „de a se face uitată”³⁵.

Ambasada Franței nota, în acea perioadă, în raport cu diferența de perspectivă asupra situației internaționale între România - pe de o parte, și Anglia și Franța - de cealaltă parte, că în ceea ce privea „fondul problemei”, românii vedea lucrurile exact așa cum le vedeau și englezii sau francezii. Problema era însă (din punctul lui Thierry de vedere) că cei dintâi, „tot atât de iuți la entuziasm ca și la disperare... nu puteau să-și armonizeze gândurile cu acțiunile întrucît se aflau sub imperiul fricii inspirate de

---

³⁵ *Ibidem.*

Germania hitleristă³⁶. Cu toate acestea, ambasadorul francez considera că politica lui Gafencu urmărea, ce-i drept cu foarte mare prudență, să mențină România în tabăra țărilor care se opuneau unei noi agresiuni. Din acest punct de vedere și după cum îi declarase lui Thierry chiar Gafencu, acesta din urmă prefera să urmeze o politică externă „paralelă” și cu scopuri identice cu cea a Alianților occidentali, decât o politică comună cu aceștia, în cadrul unui „sistem unitar”, iar prin această abordare, estima ambasadorul francez, ministrul român de externe căuta să-și lase deschisă o portiță de scăpare în eventualitatea în care lucrurile s-ar fi desfășurat după un scenariu favorabil Axei; evenimentele ulterioare au demonstrat că această strategie s-a dovedit a fi greșită, iar această politică „paralelă”, începând cu primăvara anului 1940, avea să le fie de foarte multe ori adusă aminte românilor de către nemți³⁷.

După acordarea Garanției, guvernul român a respins nu doar toate tentativele franceze de consolidare a legăturilor politico-militare cu Alianții occidentali anume în scopul identificării modalităților concrete de implementare a ziselor garanții. La sfârșitul lunii mai, Halifax a susținut inițiativa atașatului militar britanic de la București – Macnab, de a invita o misiune militară românească în Anglia³⁸, după cum a susținut și sugestia ministrului britanic de la București – R. Hoare, de a antrena, în Anglia, un număr de piloți români, sugestie pe care a readresat-o Consiliului Forțelor Aeriene³⁹. Departamentul britanic de război a fost de acord să-l invite pe Șeful Statului major al Armatei Române⁴⁰. Țenescu, șeful Statului major, le-a mulțumit, în iulie 1939, britanicilor pentru invitație, menționând că își dorea s-o poată onora cât de curând, însă a refuzat-o pe motiv că atâta timp cât situația internațională rămânea tensionată, regele nu-i permitea să părăsească țara⁴¹. În realitate însă, cauza pentru care Carol nu l-a lăsat pe F. Țenescu să meargă în Anglia e mai degrabă aceeași pe care am arătat-o mai devreme, adică aceea de a refuza să se lase atras în discuții în vederea stabilirii condițiilor tehnice și militare în care România ar fi putut coopera cu Alianții.

Faptul că în mai-iunie 1939 guvernul român a refuzat posibilitatea semnării unor acorduri militare cu Alianții occidentali,

---

³⁶ *Ibidem*, Thierry către Bonnet, D. n° 382 din 19 iunie 1939, pp. 900-901.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ A.N.I.C., Fond Microfilme Anglia, E.M.B Ingram (Șeful Departamentului Europei de Sud) către Subsecretarul de stat pentru război, 23 mai 1939, inventar 3494, r. 281.

³⁹ *Ibidem*, E.M.B Ingram (Șeful Departamentului Europei de Sud) către Subsecretarul de stat pentru forțele aeriene, 23 mai 1939.

⁴⁰ *Ibidem*, Departamentul de Război către Ingram, 0167/713 din 9 iunie 1939; *Ibidem*, Macnab către Departamentul de Război, 7 aprilie 1939.

⁴¹ *Ibidem*, Le Rougetel către Ingram, nr. 135.12.13 din 14 iulie 1939.

care să fi reglementat modalitățile de implementare a garanțiilor din aprilie, se găsește confirmat în corespondența din octombrie 1939 a M.A.S. cu Statul Major al armatei române, în care diplomații români le arătau militarilor că acele inițiative occidentale au fost respinse pentru că „guvernul român n-a crezut că este în interesul țării să accepte încheierea unor asemenea pacte”⁴². Circumstanțele negocierilor turco-sovietice din toamna anului 1939 și a semnării Tratatului de asistență anglo-franco-turc din 19 octombrie au stârnit inclusiv îngrijorarea Statului major al armatei române, care anume în legătură cu aceste evoluții se interesa la M.A.S. despre impactul lor asupra garanțiilor de securitate anglo-franceze, însă diplomații români au fost nevoiți să recunoască aceea că, întrucât România refuzase în martie-aprilie, „din motive de ordin politic”, să se angajeze în discuții trilaterale ce ar fi rezultat în înțelegeri tripartite (așa cum era cea semnată de englezi și francezi cu Turcia), ea „nu putea supune garanția anglo-franceză unui examen precis, astfel cum am fi putut-o face [în cazul unui] tratat izvorât din negocieri între părțile contractante”⁴³; în aceste circumstanțe, oficialii de la M.A.S. erau de părere că România nu putea face mare lucru pentru a influența Franța și Anglia, care era „singure judecătore în privința întinderii garanțiilor ce ne-a dat în privința modului lor de aplicare și în privința duratei lor”⁴⁴ și admiteau totodată că țările aliate erau în mod „...evident *libere oricând* [subl. n.] să retragă garanția pe care ne-au dat-o în mod unilateral. Ele se vor putea baza oricând pe cutare sau cutare acțiune a noastră pe care ar socoti-o contrară intereselor lor pentru a-și retrage garanția”⁴⁵.

Ceea ce prezintă interes în legătură cu atitudinea din octombrie 1939 a diplomaților români față de aceste probleme este că nivelul lor de înțelegere a respectivelor aspecte rămăsese la fel de redus ca și în mai. Diplomații români s-au opus propunerii, formulată, după invazia sovietică a Poloniei, de către Statul major al armatei române de a discuta cu Franța, Anglia și Turcia atât forma cât și natura ajutorului concret pe care acestea l-ar fi putut acorda statului român în eventualitate unei amenințări venind dinspre Rusia, Germania, Ungaria, Bulgaria, sau ca urmare a vreunei coaliții dintre o parte din aceste state constituite în scopul agresiunii contra României. Ministerul român de externe s-a opus fiindcă conducerea sa considera că un asemenea pas ar fi contravenit

---

⁴² A.M.A.E.R., Fond 71/România, *Referat at M.A.S. cu privire la adresa secretă nr. 7621/III din 29 octombrie 1939 a Marelui Stat Major al Armatei române cu referință la problema garanțiilor*, v. 7, f. 286.

⁴³ *Ibidem*, f. 287.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 287.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 294.

întregii politici „de echilibru” promovate până în acel moment întrucât ei credeau că englezii și francezii ar fi profitat de ocazie pentru a cere inițierea acelor tratative la nivel de stat major pe care guvernul lui Carol le-a refuzat în mai, iar în condițiile războiului acest lucru putea fi interpretat drept o părăsire a neutralității; M.A.S. considera că discuțiile militarilor români cu cei francezi și englezi comportau riscuri prea serioase în raport cu situația de securitate a României, pe care ei, în mod evident, dar nefondat, nu o considerau a fi într-atât de compromisă⁴⁶. Vedem prin urmare că politica României, chiar și în fața conturării clare a amenințării sovietice, nu se schimbese în mod esențial în octombrie față de mai, când guvernul lui Carol refuzase să-i lase pe militarii români să se angajeze în discuții concrete cu cei occidentali în vederea stabilirii detaliilor modalității de aplicare a garanțiilor, dar cel puțin diplomații români recunoșteau că acele tratative la nivel de Stat Major „ne-ar fi adus desigur toate lămuririle în privința aplicării garanției”⁴⁷. Dacă însă la sfârșitul lui octombrie 1939, guvernul român încă mai insista contra discuțiilor tehnico-militare cu Aliații occidentali în raport cu problema garanțiilor de securitate, *alegând* să creadă asigurărilor mincinoase ale sovieticilor cu privire la intențiile acestora, atunci la mai puțin de o lună de la aceste evenimente, în contextul invaziei sovietice a Finlandei, conducerea României avea să ajungă să regrete respectiva atitudine. În decembrie 1939 avea să se dovedească că guvernul român se înșelase în așteptările sale privitoare la ceea ce puteau însemna pentru București respectivele garanții de securitate și că acea înșelare fusese de fapt o autoînșelare, întrucât insistând să primească zisele garanții anume în forma în care au fost ele au fost până la urmă acordate, conducerea României și-a întins ea singură o cursă în care, până la urmă, a și căzut.

---

⁴⁶ *Ibidem*, f. 292-294.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 287.